

Hatvan esztendő

1918—1978

A középkori tagoltságból kevés európai nemzet lépett át az újkorba egységes országgal, központilag irányított állammal. Emiatt az újkori nemzetné válás hozszadalmias folyamatának jellemző velejárója az egységtörekvés is, valamennyi népnek az az iparkodása, hogy minden fiát egyetlen, átfogó államban tömörítse. Ebbe az igyekezetbe belejátszottak a gazdasági szükségletek éppen úgy, mint a művelődési törekvések vagy a testvériség érzelme.

A román nép egysége felé vezető úton jelentős lépés a két fejedelemség egyesítése. Ezzel mintegy megeremtődött az alapja a további erőfeszítéseknek. Az a tény, hogy ez az egyesülés nehéz körülmények közepette, több nagyhatalom gáncsoskodása ellenére is létrejött, arra vallott, hogy a román népben határozott az egységtörekvés, s ennek jegyében nagy erőfeszítésre képes, áldozatot tud hozni. Ugyanilyen következtetésekre adott alkalmat az 1877—1878-as háború s a nyomában kivívott függetlenség. Az oszmán igtól megszabadult, önálló Románia sok egyébtől teendője mellett távlati földadatának tekintette a minden románok egyesítéséért vívandó küzdelmet. Ez a célkitűzés azonban csak évtizedek múltán válhatott valóra.

Az Osztrák—Magyar Monarchia kialakulásával, ötvenéves fennállásával, majd bukásával ma szerte a világon (különösen az angolszász területen) történészek légiója foglalkozik. A búvárkodás sok számottevő eredményhez vezetett; több sejtelmet igazolt, bizonyos evidenciákat megerősített, de nem kevés előítéletet meg is cáfolt. Rámutatott például arra, hogy a kiegyezést követően a magyar ipar, közlekedés, mezőgazdaság, kultúra fejlődése (évi ütemben is kimutathatóan) gyorsabb volt, mint az osztrákoké, s a 48-as forradalmi hagyományokból táplálkozó magyar szabadelvűség erősebb volt, mint amit a metternichi hagyatéktól szabadulni nem tudó bécsi vezetőség szűkebb pátriájában megtűrt. Amíg Kossuth élt, addig minden magyar kormányt, pártot — ha akart, ha nem — tekintettel kellett lennie a Torinóból érkező sugalmakra, különben elvesztette szavazóit, tömegbázisát. Mindez megnyilvánult a liberális törvényhozásban, a fejlett parlamenti életben, s hozzájárult a haladó erők, a munkásság számottevő megerősödéséhez, a polgárosodás, városiasodás kibontakozásához.

Az árnyaltabb elemzés ugyanakkor arra is rámutat, hogy a századforduló tájára megváltozott a helyzet. A kapitalizmus az imperializmus szakaszába lépett, agresszív alakult, s ez tükröződött az osztrák—magyar birodalomban is. A 48-as reformnemzedék kihalt, a Deák Ferencek és Eötvös Józsefek viszonylag haladó, liberális korszakát a Tiszák és az Apponyiak népellenes ókonzervatív osztályuralma követte, a reakciós magyar nagybirtokosság a legfőbb kerékkötője lett mindennemű előrelépésnek.

Lényeges megállapítása a mai „habsburgológianak“ az is, hogy noha ez a birodalom létrejöttétől kezdve a legjellegzetesebb módon soknemzetiségű volt, s ez a vonás mondhatni meghatározója, mégis épp a nemzetiségi kérdés megoldása, a különféle népek integrálása terén tett a legkevesebbet. Itt mutatott a legparányibb készséget, s ugyancsak itt érte el a legjelentéktelenebb haladást — holott ez vitális érdeke volt. A monarchia egykori vezetőinek szűklátókörűségét, osztálykorlátait, elfogultságát s egyáltalán történelmi érzéketlenségét mi sem bizonyítja ennél jobban. Megemlíthető, hogy e vonatkozásban hitvány, méltatlan módon jártak el a Memorandum-perben vagy hogy a román parasztság élesdi, máramarosi megmozdulásaira sem tudtak másképp, mint sortűzzel válaszolni. És az is jellemző, hogy a székelység sohasem távozott az országból olyan tömegekben, mint a világháborút megelőző két évtizedben.

A magyarországi románság körében az elkeseredés még nagyobb méreteket öltött. A nincstelen parasztok többsége román volt; az Erdély lakosságának többségét alkotó románoknak kevés volt az anyanyelvű népiskolájuk, még kevesebb a középiskolájuk, egyetemi fokú tanintézetekkel pedig egyáltalán nem rendelkeztek. Csekélyre redukálódtak képviselőik az országházban, az államgépezetben vagy a művelődési intézményekben, és minden irányú változtatási törekvésük durva visszautasításra talált.

A monarchia széthullásának, valamint az elnyomott népek kiválásának és az új államok megalakulásának nyitányát az 1918 őszen Budapesten kitért forradalom

s nyomában a Magyar Köztársaság megalakulása jelentette. A haladó polgárság, a radikális értelmiség, a szocialista munkásság, szegényparasztság lesodorta az ország éléről a maradi főurakat és a nagypolgárságot. Károlyi Mihály, Jászi Oszkár, Kunfi Zsigmond és Ady, Bartók, Kodály neve fémjelezte azt a széles körű haladó frontot, amely most hatalomra került.

A budapesti nyitány után az elnyomott nemzetiségi tömegek sikraszálltak függetlenségük, Ausztriától való elszakadásuk és az anyaországhoz való csatlakozás mellett. Az új forradalmi kormány megértést tanúsított a nemzetiségek törekvése iránt. Megbízottai tárgyaltak a nemzetiségek képviselőivel, a hatóságokat pedig arra utasította, hogy támogassák a népgyűlések összehívását. Ugyanakkor az antanttal kötött fegyverszünetnek megfelelően a Romániából visszavonuló s a román csapatokkal még harcban álló német haderőt a Károlyi-kormány lefegyverezte, parancsnokát, Mackensen tábornokot házi őrizetbe vette.

Sajnálatos tény, hogy az új magyar kormány vezetői sem láttak világosan a nemzetiségi kérdésben. Föderációs tervekkel hozakodtak elő, területi önkormányzatot ajánlottak föl akkor, amikor a nemzetiségek az elszakadásra, a külön állam alakítására szavaztak, vagy a határokon túl élő testvéreikkel való egyesülésre törekedtek. A budapesti radikális politikusok sem értették meg, hogy a sokszázados elnyomás, a magyar nagybirtokosok és hajdúk, a katonasztek és főispánok, a csendőrök és rendőrök a magyar államgépezetet végleg meggyűlöltették a nemzetiségekkel; már rég nem voltak meg a konföderációnak, az együttműködésnek és az egyetértésnek az elemi föltételei, a szubjektív alapjai.

Amikor tehát Gyulafehérváron a románság képviselői, a polgárok, értelmiségiek, munkások és parasztok a Romániával történő egyesülésre szavaztak, az Erdély lakosságának többségét alkotó román nép akaratát juttatták kifejezésre. Régi történelmi törekvés s az akkori idők szavának szellemében jártak el. A korparancsnak engedelmeskedtek. Ezzel a románok sokévszázados álma teljesült, az egységes nemzeti államért vívott harc elérte célját.

„Az 1918-as egyesülés megfelelt a társadalmi fejlődés követelményeinek és objektív törvényeinek, olyan alapvető realitásokra épült, mint a közös származás és nyelv, az egyazon országban élni akaró egész nép érdekeinek és törekvéseinek azonossága” — mondotta Nicolae Ceaușescu elvtárs az egyesülés hatvanadik évfordulója alkalmából tartott ünnepi ülésen.

Az erdélyi román nép haladó szellemű képviselői, mindenekelőtt a szociáldemokrata munkásképviselek, tisztában voltak ugyanakkor azzal is, hogy egy radikális vezette köztársaságból válnak ki, és olyan királysághoz csatlakozni, amelyben a hírhedt Hohenzollern-dinasztia egyik tagja uralkodik. A forradalmi munkásküldöttek hangot is adtak aggodalmuknak, s mind Gyulafehérváron, mind Szebenben „Románia teljes demokratizálódását és királyságból népi köztársasággá változtatását” követelték. (Ináinte, 1919. január 12.) A december 1-én megszavazott nyilatkozat pedig az új román állam alapelveinek megfogalmazásakor főleg a munkásküldöttek nyomására a következőket szavazta: „1) teljes szabadság és nemzeti egyenlőség minden együttálló nemzetiségnek, anyanyelvű oktatás és közigazgatás, a nemzeti kisebbségek arányos képviselete a parlamentben és a közigazgatásban; 2) szabadság és egyenlőség minden felekezet számára; 3) egyenlő és titkos szavazás, szavazati jog minden 21. évét betöltött állampolgárnak, férfiaknak és nőknek a parlamenti, megyei és községi választásokon; 4) szervezkedési, gyülekezési és sajtószabadság; 5) földreform; 6) a munkások széles körű jogainak törvénybeiktatása.”

Mindez s még sok más demokratikus szellemű követelés hangoztatása, írásba foglalása bizonyítja, hogy az erdélyi románok polgári értelmisége és munkásmozgalma tanult a történelmi helyzetből. A nemzeti törekvésekkel együtt társadalmi reformokat sürgetett, s érvényesítésükért keményen küzdött is. Más kérdés aztán, hogy a szép programból mi vált valóra. A tőkés-földesúri hatalom, mint mindenütt a világon, az akkori Romániában is elárulta a haladást, és felemás intézkedéseket hozott. Letörte a tömegek minden megmozdulását, s ez odáig fajult, hogy 1918 decemberében a bukaresti munkástüntetést sortűzzel fojtotta vérbe. Majd kihirdette az ostromállapotot, s drasztikus intézkedésekkel vetett véget a demokratikus erők szervezkedésének.

Időközben Budapesten megváltozott a helyzet. A Károlyi-kormány gyöngének bizonyult; ahelyett, hogy leverte volna a reakció megmozdulásait, csak hátrált, s alkudozni kezdett a retrográd erőkkel. Ugyanakkor halogatta a sürgős társadalmi követelések kielégítését, késett például a földreform. Ilyen körülmények között a munkásság elérkezettnek látta az időt a hatalomátvétellel; 1919 márciusában megalakította forradalmi kormányát, s kikiáltotta a Magyar Tanácsköztársaságot.

Az ellenforradalom hatalomra jutása után a rendkívüli állapot ellenére folytatódott a munkásmegmozdulások, a falusi nincstelenek pedig földet követeltek.

A sztrájkhullám 1920-ban tetőzött, amikor is a vasutasok az egész ország közlekedését megbénították, s a prahovavölgyi olajmunkásoktól a temesvári dolgozóikig mind beszűkítették a munkát. Utcára vonultak, és szabadságot, társadalmi reformokat követeltek. Az új Románia dolgozói — nemzetiségre való tekintet nélkül — bebizonyították, hogy az egyesülést nem tekintették öncélnak, s hogy az új nemzeti államot nem hajlandók a burzsoázia paradicsomaként s a proletariátus poklának elfogadni. Harcuk még határozottabbá és tudatosabbá vált 1921-től kezdve, a kommunista párt megalakulása nyomán.

E gondolatmenet jegyében mutatott rá Nicolae Ceaușescu elvtárs: „A történelmi események azt bizonyítják, hogy a romániai proletariátus, a romániai haladó erők világosan megértették: csak a kizsákmányoló osztályok megdöntésével lehet megteremteni a feltételeket a régi megosztó és uszító politika végérvényes felszámolásához, lehet meghonosítani a két nép között a jömegértés és baráti együttműködés új kapcsolatait, anyagi és társadalmi felemelkedésük, szabadságuk és nemzeti függetlenségük megszilárdítása érdekében. És valóban, mindössze két és fél évtizeddel később, a burzsoá-földesúri rendszerek megdöntésével egyidőben, a két ország munkásosztályára hárult az a nagyszerű hivatás, hogy a román és a magyar nép között meghonosítsa az új típusú kapcsolatokat.”

Mindazonáltal a háborút követő évek gazdasági, politikai és kulturális tekintetben egyaránt föllendülést hoztak, s ez jótékonyan hatott az egész országra. Az első évtizedben az ország legjelentősebb iparvárosa Temesvár volt, a kohászatot Resica és Vajdahunyad képviselte, a legnagyobb szénmedence pedig a Zsilvölgye volt.

Annakelölte a hatalomért Romániában két nagy csoport versengett, a Brătianu vezette liberálisok és a konzervatív erők, élükön Marghilomannal. Az előbbieket jobbra a burzsoáziát képviselték és a francia orientációt, az utóbbiak viszont a földesúri réteget, és többnyire németbarátok voltak. A háborúból, majd a választásokból a liberálisok kerültek ki győztesen, s végrehajtották a földreformot. Ezt kívánta politikai érdekük — a másik pártba tömörülő földesurak anyagi gyengítése —, de gazdasági megfontolásaik is, minthogy (ez általános tapasztalat) a földosztás nyomán létrejövő sok százezer új parasztgazdaság építkezni kezd, földművelő eszközöket vásárol, hitelt, kölcsönt vesz fel, s általában föllendíti az ipari, kereskedelmi tevékenységet és a pénzforgalmat. Ilyen irányban hatott a háborúban szétzilált nemzetgazdaság újjáépítése, a vasutak helyreállítása, új bányák nyitása, friss pénzüntézetek létrehozása, a megnagyobbodott ország fővárosának gyorsuló kiépítése s a háborús elzártág földoldódása, nemzetközi kapcsolatok létesítése, az európai áruforgalom felélékülése.

A tőkés társadalomban azonban a gazdasági prosperitás lefözlőzi az uralkodó osztályok voltak. A két háború közötti Romániában sem történt másképp, s amikor a családott román tömegek a nemzetiségi dolgozókkal összefogva harcba keltek, a válasz újabb meg újabb retorzió volt. Betiltották a kommunista pártot, Lupényban puskagolyókkal válaszoltak a tüntető bányászoknak. A megtorló intézkedések, a hatóságai terrorakciók az 1929—1933-as gazdasági világválság idején tetőztek.

A hitleri fasizmus mihamar nálunk is éreztette hatását. Történelmi tény, hogy a köolajipari és vasúti munkások 1933 februárjában vívott országos méretű harca — amely a grivicai sortűzhöz vezetett — világviszonylatban is az első nagyarányú tiltakozás volt a fasizmus ellen. Az ország azonban hovatovább jobbra todlótt. Az ún. történelmi pártok, a liberálisok és parasztpártiak lassacskán tért veszítettek, s előrenyomult a szélsőjobb. Ebben a helyzetben a Román Kommunista Párt a fasizma előretörés eltorlaszolására legfőbb feladatának széles körű népfrent létrehozását tekintette. Ez időben jött létre a demokratikus román parasztk Ekéfrontja, valamint a grófk vezette Magyar Párt reakciós politikájával elégedetlen magyar dolgozókat tömörítő MADOSZ. A szociáldemokraták hasonlóképp jelentős erőt képviseltek a baloldalon, s a népi erőket összefogó baloldali blokk a rendőrterror ellenére is számottevő sikereket ért el. A burzsoázia azonban fokozottabb terrortal válaszolt: 1938-ban II. Károly föloszlatta a pártokat, létrehozta az egyetlen politikai szervezetet, a Nemzeti Újjászületés Frontját, s bevezette a királyi diktatúrát.

A marxizmus tanítása szerint a tőkésrendszerben a nemzetiségi dolgozókat kettős, azaz osztály- és nemzeti elnyomás sújtja. A királyi Romániában ugyanez történt. A gyulafehérvári pontok papírom maradtak. A korabeli titkos hatóságai jelentések, a statisztikai adatok, a sajtó beszámolóai, a pártok végezte fölmérések, szakmai tanácskozások elemzéseik bizonyítják, hogy a kisebbségekhez tartozó kisiparosok, kiskereskedők, parasztk megkülönböztetetlen hátrányos helyzetben voltak, nagyobb terheket viseltek. A gyakori vállalati leépítések, elbocsátások során a nemzetiségi dolgozókat rendszerint nagyobb arányban tették ki az utcára. Az állami alkalmazottakra kötelező román nyelvvizsgák nyomán a nemzetiségi alkalmazottak tízezeit taszították a munkanélküliek sorába.

A fasiszmus előretörése már nemcsak hazai viszonylatban élezte ki a társadalmi ellentéteket. Nem csupán a demokrácia elemi maradványainak fölszámolásához és az erőszak elharapózásához vezetett, hanem veszélybe sodorta az ország függetlenségét, területi sérthetetlenségét is. Az Anschluss (Ausztria bekebelezése), a Münchenben létrehozott „egyezmény” nyomában pedig a Csehszlovák Köztársaság felszámolása, majd a háború kitörése és Lengyelország földarabolása (1939), a Memel-vidék megszállása s minden más területi „kiigazítás” fenyegetést jelentett országok egysége ellen is. 1940 augusztusának végén bekövetkezett a bécsi döntés, amely kettévágta Erdélyt, az ország északnyugati területeit a Horthy-megszállás alá juttatta, és tengernyi szenvedéssel sújtotta lakosságát. E döntéssel a tengelyhatalmak kettős célt értek el. Mind Romániát, mind Magyarországot magukhoz láncolták, s ugyanakkor a „divide et impera” alapján egymás ellen uszították. Joggal ítélte el ezt a döntést a Román Kommunista Párt és a haladó szellemű, világosan látó magyarság nevében a MADOSZ. A korabeli dokumentumok történelmi tanúbizonyságok ebben a tekintetben.

A fasiszmus térhódítása végül is Antonescu fasiszta diktatúrájához, a német megszálláshoz vezetett, és a szovjetellenes háborúba sodorta az országot. Mint ismeretes, ez a háború sok százezer halottat, óriási anyagi áldozatokat követelt, sajnos elsősorban a néptömegektől. A Román Kommunista Párt és a köréje tömörülő demokratikus erők, köztük a romániai magyarság legjobb fiai a háború poklában is folytatták a harcot a német megszállás, a háború és a legionárius terror ellen. Az összeomlás mélypontjáról rántották ki az országot, amikor 1944. augusztus 23-án megszervezték az antifasiszta és antiimperialista nemzeti fegyveres fölkelést, amikor megdöntötték Antonescu diktatúráját, biztosították hazánk felszabadulását, valamint a Hitler-ellenes koalícióhoz való csatlakozását.

1918-hoz és az egyesülés kérdéséhez visszatérve: történelmi tény, hogy a nagytömegek akkori aspirációi, reményei és követelései csak 1944 után válhattak igazán valóra. Az 1945-ben végrehajtott agrárreform nemcsak kisebb-nagyobb mennyiségű földet juttatott a parasztságnak, hanem felszámolta magát a nagybirtokrendszert is. A mezőgazdaság szocialista átszervezése nyomán megszűnt a falusi kizsákmányolás, létrehoztuk a korszerű gazdálkodáshoz szükséges nagyüzemeket, s ezáltal biztosítottuk a termelés fokozását, a parasztság jólétét. 1947-ben megdöntöttük a monarchiát, s a népköztársaság kikiáltása nyomán minden hatalom a dolgozók kezébe került. Törvényt hoztunk a faji, nemi, felekezeti, anyanyelvi megkülönböztetéseket eltörléséről, s e törvényeknek immár a néphatalom szerzett érvényt. Biztosítottuk minden állampolgár számára — tekintet nélkül nemzetiségi hovatartozására — az egyenlőség, az előrehaladás a munkában éppen úgy, mint a tanulásban, közéletben. A főbb termelőeszközök államosítása és azt követően a három évtizedes tervgazdálkodás során százados lemaradást hoztunk be, az egykori paraszti országból hazánk erős iparral és mezőgazdasággal bíró állammá fejlődött.

A felszabadulás óta eltelt három és fél évtized állandó fejlődési korszakot, töretlen emelkedést jelent hazánk történetében, s e nagyszerű ívelés alapozta meg az RKP Központi Bizottsága, a SZEF Országos Tanácsa és Románia Szocialista Köztársaság Nagy Nemzetgyűlése együttes ünnepi ülésszakának lelkes atmoszféráját, magabiztos előretekintését s az évfordulóra emlékező egész ország, az egész nép forró hangulatát, önbizalmát, határozottságát.

Erdemes ebben a vonatkozásban legutóbbi sikereinkről is néhány szóban emlékezni. Mint ismeretes, jelenlegi öt éves tervünkben három esztendő már teljesítettünk, de alapvető feladatainkat tekintve máris túlteljesítésről beszélhetünk. Ez ideig több mint 60 milliárd lej értékű többlettermelést értünk el, s a tervidőszak végére előreláthatóan 100 milliárdra rúg a túlszárnyalás. Minden tájegység ipari fejlesztésére, a termelőerők arányos elosztására törekvő erőfeszítésünk ugyancsak sikeresen folyik: az idén újabb hat megye ipari termelése haladta meg a 10 milliárd lejes értéket, és ma már 31 ilyen megyénk van (az összesnek kétharmada), szemben az 1965-beli helyzettel, mikor csak négy megye érte el e szintet.

A gazdasági föllendüléssel párhuzamosan nagyszerű kibontakozást ért el politikai és kulturális életünk, erősödik a szocialista demokrácia; a vállalatok munkásönigazgatásának kialakulása éppen úgy erre vall, mint a *Megéneklünk, Románia* országos fesztivál kiemelkedő tudományos, irodalmi és művészeti teljesítményei. Ezen eredmények nyomán joggal tűzte elénk pártunk és államunk vezetősége az új korszakot nyitó feladatot, hogy a fejlődő ország stádiumából a közepesen fejlett államok sorába lépjünk.

Ilyen nagy évforduló alkalmával, a jelenlegi fejlődési szakasz körülményei s a nemzetközi helyzet új jelenségei közepette természetes módon vetődik föl az ország külpolitikájának, más országokkal fenntartott viszonyainknak s ezen belül a különböző nemzetközi szervekhez, szerződésekhöz fűződő kapcsolatainknak kérdése.

Köztudott, hogy a mai nemzetközi helyzetben két ellenkező törekvés érvényesül: egyfelől megmutatkozik a népek arra irányuló akarata, hogy békében éljenek, maguk döntsenek sorsuk felől, önállóan rendelkezzenek nemzeti kincseik és munkájuk gyümölcse fölött, minden külső beavatkozástól mentesen, másfelől viszont hangsúlyozódik az erőszak és a diktátum, a békét veszélyeztető, a népek függetlenségét fenyegető beavatkozási tendencia s a világot befolyási övezetekre osztó imperialista iparkodás. Amde az erőviszonyok és alakulások realista elemzése azt mutatja: az imperialista uralmi törekvések hangsúlyozódása ellenére sem állítható, hogy a helyzet a katonai összecsapás, a világháború irányába fejlődnek. „Ellenkezőleg, szerte a világon bekövetkező mélyreható, forradalmi jellegű társadalmi és nemzeti változások azt bizonyítják: a szocializmus és a haladás erői, a népek együttes fellépéssel megelőzhetik egy újabb világháború kirobbanását, biztosíthatják a tartós békét a földkerekségen” — hangoztatta az ünnepi gyűlésen pártunk főtitkára.

E meggyőződés szellemében írta alá küldöttségünk a Varsói Szerződésben részt vevő országok Politikai Tanácskozó Bizottságának ülésén elfogadott Nyilatkozatot, amely többek között leszögezi:

„A szocialista országok a világ egyetlen térségében sem igyekeznek kiváltságokhoz jutni, katonai támaszpontokat szerezni, nem hajhásznak engedményeket. A befolyási övezetek kialakításának imperialista politikáját elvileg ellenzik, s ők maguk sohasem vesznek részt az ilyen övezetekért folyó harcban.”

Ebben az értelemben jelentette ki pártunk főtitkára, hogy a moszkvai nyilatkozat tökéletesen megfelel egész népünk akaratának, érdekeinek, és kifejezésre juttatja azt az elhatározásunkat, hogy a szocialista országokkal s az egész világ békeszerető erőivel karöltve küzdjünk az enyhülésért, a további együttműködésért, a békéért. Mint ismeretes, a Központi Bizottság teljes ülése, a dolgozók különböző kategóriáinak széles körű találkozója, a különféle vállalati és intézményi testületek gyűlései a szocialista demokrácia szellemében mind-mind megvitatták a moszkvai tanácskozást, és jóváhagyták a nyilatkozat aláírását, nagyra becsülve küldöttségünknek a tanácskozáson kifejtett egész tevékenységét.

„Joggal merült fel a kérdés — hangoztatta beszédében köztársaságunk elnöke —, hogy tekintettel a nemzetközi helyzetre, arra a körülményre, hogy a NATO-tagállamok májusban elhatározták a fegyverkezési kiadások növelését, nem intézkedik-e Románia is a katonai kiadások növeléséről? Mint már megjegyeztem, a jelenlegi nemzetközi körülmények között a legnagyobb figyelmet kell szentelnünk az ország védelmi képessége erősítésének [...] úgy véljük azonban, hogy a védelmi képesség erősítéséről való gondoskodásnak semmiben sem szabad érintenie az ország gazdasági-társadalmi fejlesztési programját, egész népünk anyagi és szellemi jóléte gyarapításának programját. Eppen ezért a dolgozók érdeklődésére válaszulva kijelentem a Központi Bizottság, a munkásosztály, a többi dolgozó kategória, a hadsereg képviselői, egész népünk előtt, hogy nem vállaltunk semmilyen kötelezettséget, és az előirányzaton felül nem szándékozunk növelni katonai kiadásainkat. A lehető legvilágosabban kijelentettük, határozottan munkálkodni fogunk, hogy a dolgok ne a fegyverkezési hajszára fokozása, hanem csökkentése irányában alakuljanak, mindent megteszünk, hogy előmozdítsuk a leszerelési, elsősorban a nukleáris leszerelési intézkedések végrehajtását, a csapatállományok és a katonai kiadások csökkentését.”

Pártunk és kormányunk álláspontja világos, és a legtermészetesebb logikára épül: ismeretes, hogy mindkét katonai tömb főlösen rendelkezik annyi nukleáris és klasszikus fegyverzettel, hogy többszörösen is el tudja pusztítani az egész emberiséget. Ha pedig ez így van, minek tovább fokozni a fegyverkezést, és mi végett növelni az amúgy is veszedelmesen nagy készleteket? A kérdés másik oldala ugyancsak megfontolandó: „Ha a nemzeti jóvedelem nagyobb részét fordítanánk katonai kiadásokra, nem valósíthatnánk meg a gazdasági fejlesztés programját, az életszínvonal emelésére vonatkozó intézkedéseket. Márpedig köztudomásúlag Romániának még bőven van tennivalója, hogy meghaladja a fejlődő ország stádiumát, biztosítsa erőteljes gazdasági-társadalmi fejlődését.”

E megfontolások határozták meg küldöttségünk álláspontját a moszkvai tanácskozáson, és ezek szabják meg államunk magatartását a jövőre vonatkozóan is. „Kijelenttem a Központi Bizottság, a dolgozók képviselői, az egész nép előtt, s most a lehető legvilágosabban megerősítem: soha nem írunk alá olyan dokumentumot, amely elkötelezné az országot, a népet, a hadsereget, s ne lenne összhangban az Alkotmánnyal, az ország törvényeivel; ilyen kötelezettségvállalás csakis egész népünk hozzájárulásával és akaratából történhetik.” — hangoztatta államunk elnöke.

Ez az álláspont tudományos megalapozottságú: a mai nemzetközi helyzet mélyreható elemzésére, felelősségteljes értékelésére épül. Szilárd meggyőződésünk

ugyanis, hogy az összes népek fölemelik szavukat, s idővel rábírnák a fegyverkező kormányokat és államokat, vegyék tekintetbe a népek akarátát, és mondjanak le a fegyverkezési hajszáról. A nemzetközi erőviszonyok alakulása ugyanis már régóta nem csupán bizonyos tőkescsoportok, hatalmi tömörülések, kisebb vagy nagyobb tömbök vetélkedésétől avagy összejárásától függ, hanem döntő módon a nagy tömegek, békés igyekezetétől, lendületes függetlenségi, önállósulási, önérvényesítési törekvésétől és szabadságvágyától. Jól bizonyítja ezt az elmúlt évtizedek nemzetközi helyzetének alakulása: a háborús erők több helyütt is ki tudtak robbantani fegyveres konfliktusokat; a helyi háborúk előbb-utóbb megszűntek, és bizonyos térségen túl nem terjedtek.

A béke vágya, a békés építés óhaja, a háborítatlan életre való iparkodás igen nagy erő, s pártunk, kormányunk az ország, az egész nép nemzetiségére való tekintet nélkül megnyilvánuló óhajának szellemében jár el, amikor rendíthetetlenül, minden nyomással szemben hű marad békevédelmi szocialista álláspontjához.

Ha visszapillantunk a hatvan évvel ezelőtt lezajlott eseményekre, világgosszá válik, mit fejlődött az egységes nemzeti állam azóta — önállósága, saját bel- és külpolitikai irányvonalának kidolgozása és érvényesítése, nemzetközi tekintélye és súlya tekintetében. Hazánk külpolitikai téren valaha a központi hatalmaktól a nagyantantig, a kisantanttól a tengelyhatalmakig sodródott, altalajának kincseit, iparát, kereskedelmét, pénzügyi életét külföldi monopóliumok uralták; ettől az államtól jutott el a szocialista Románia a mai állapotig, és vált a békéért, az új gazdasági és politikai világrendért, a minden irányú haladásért, a népek közeledéséért vívott küzdelem fontos tényezőjévé.

KORUNK

A nemzetközi enyhülés érdekében

Sohasem vált olyan égető kérdésévé az emberiségnek a leszerelés, a béke ügye, mint napjainkban. Mint ismeretes, egyre fokozódik az emberiség szaporulata, növekszik az átlagéletkor, de a mezőgazdasági termelés sok országban képtelen lépést tartani a születések számának emelkedésével, s emiatt mind több az éhező ember. Nyilvánvaló hát, hogy az emberiség keresi a kiutat: mit kell tenni, miként tudnók az élelmiszertermelést növelni?

Nem tagadjuk, jó néhány országban sokat tettek az elmúlt években a termelés növelésére, a termőföld kiterjesztésére, mégis szomorú valóság, hogy igen sok államban a hadianyag termelése messze meghaladja a traktorok, vetőgépek, gyomirtószerek, műtrágyafélék gyártását, s a katonai támaszpontok, laktanyák, hadianyagraktárak létesítése jóval felülmúlja az öntözőcsatornák, hűtőházak, silók és magtárak építését... Pedig hát a probléma elég régi, s a világosan látó elmék évtizedek óta hangoztatják igazukat. A modern korszak első nagy anyagpusztító és életkioltó, városokat eltörölő s egész tájakat sivataggá taroló konfrontációja az első világháború volt. Nos, idestova már hatvan éve kiszámították, hogy az abban a háborúban kifejtett emberi és gépi erőfeszítéssel, a rá pazarolt anyagi eszközökkel virágzó kertté lehetett volna varázsolni a Szaharát. Képzeljük csak el akkor, „mire lehetett volna menni“ a második világháborúban elpusztított értékekkel! Vagy mit érhetünk volna el, ha a béke több mint három évtizede alatt főlhalmozott fegyverkészlet előállítására fordított energiát békés munkában hasznosítottuk volna ez ideig. Sajnos, mindebből alig-alig tanult az emberiség. Nem kétséges, fölmutathatók szembevetendő eredmények is. Mégis, mi ez az erőfeszítés ahhoz képest, amit szerte a világon az államok hadicélokra fordítanak?

Igen ám, de a fegyverkezésnek oka van — vethetné ellen bárki. Hogy csak az olajtermelő államok történelmére hivatkozzunk: valamennyiük rabigában élt hosszú évtizedeken át épp olajkincsük okán, s a külföldi monopóliumok korlátlan hatalommal rendelkeztek altalajuk nagy értékei fölött, miközben a nép éhezett. Függetlenségüket súlyos áldozatok árán vívták ki (emlékezzünk csak Algéria hosszú függetlenségi harcára), érthető hát, hogy mindent megtesznek védelmi készségük erősítése végett, jólétük, vívmányaik, békéjük megóvása érdekében.

Ez a történelmi tapasztalat azonban továbbviszi a kérdést: nem lehetne-e haderő és fegyverek nélkül biztosítani a népek önállóságát, az országok függet-